»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА И ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију
А РУКОПИСИ
уредништву »БРАНИКА« у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
на годину — К 28·— или 35·— дин.
на по године К 14·— или 17½ »
на четврт год. К 7·— или 8¾ »

Поједини бројеви стају 10 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација »Браника« налази се у кући дра Мих. Полита-Десанчића, грчко-школска улица бр. 11.

Број 250. У Новом Саду, у среду 8. (21.) новембра 1906. Година XXII.

БИРАЧИМА
за српски народно-црквени сабор.

Браћо бирачи!

Српски народно-црквени сабор опет ће да се састане, а српски православни народ у Угарској опет ће бити позван, да бира оне поверенике, којима ће поверити судбину своје автономије, свога народно-црквеног живота.

Сабор је сазван за 10. (23.) децембар о. г. Народ српски од толико година тежи, да уреди своју автономију, али препоне томе уређењу не да су се умалиле, него су се све више и више умножиле. Али ваљда никад није био тако тежак положај српског народа и његовог сабора, као сада што је. Тежња државне власти у правцу националне мађарске државе није била никад тако интензивна, као што је сада. Ради те цели државна влада безобзирно поступа против наших освештаних автономних права и нико није позванији од народно-црквеног сабора српског, да против тога неоправданога утицања државне власти достојан положај заузме. Ако икад, сада ће имати овај сабор, да издржи пробу свога родољубља, своје способности и сталности у очувању својих народно-црквених тековина.

Браћо бирачи!

Ево Вам се опет указује једна прилика, да дате израза својој свести и зрелости онда, кад будете бирали своје посланике, који ће бити позвани, да ставе овај сабор на ону висину, на коју га тешке прилике и околности наше неминовно упућују.

Ево већ више десетина година, како српски народ мора да се бори за своју автономију, ма да му је иста државним законима ујемчена. Поред свега тога, што се та автономија наша оснива на стародавном обичају и црквеним установама, и што је призната и ујемчена српском народу и привилегијама и државним законима, ипак је државна власт ту нашу народно-црквену автономију са свију страна тако стеснила и притисла, тако опширно располагање у најситнијим стварима себи присвојила, да је автономија онаква, као што се сада у животу примењује, постала само сенком автономије. — Синод и сабор не могу да се састају, када за потребно налазе, а у времену, као што закон прописује. Средишње власти не могу ништа коначно да свршују, јер је државна власт присвојила себи право највишег форума не само у управним, него и у стварима духовног судства.

Но, у последње доба придошла је још нова повреда наше автономије тиме, што је државна власт себи присвојила право — својим новим уредбама утицати у црквено-школску управу нашу у цели, да наше народне школе лиши њиховог српско-народног карактера. Највећи задатак народа и сабора мора се састојати у том, да се народно-црквена автономија наша у своја права поврати и да се успостави важност закона.

Српска народна слободоумна странка, од почетка свога постанка па до данас, борила се и у сабору и у народу као »народна странка« увек и вазда за права народа и православне цркве. Она је кроз више од тридесет година као народна странка водила такову борбу, да је стекла себи велике заслуге за автономију и установе њене. Кад год је требало издржати најљућу борбу, народна странка знала је увек прибавити важност праву народа. Како приликом незаконитог пензионисања патријарха Ивачковића, тако исто и за време администраторства и после наименовања Германа Анђелића за патријарха издржала је народна странка најтежу борбу, да очува освештана али повређена права народа српског, те је тиме стекла себи неувеле заслуге у одбрани права народних. Начела те странке прикупила су на петровданском сабору 1897. г. сву народну снагу ради одбране против тешког ударца, који је сабору био намењен од стране државне власти. На жалост, народно-црквени сабор од г. 1902. није стајао на висини свога задатка и оно, што је после тога сабора следовало, бацило је нашу народно-црквену автономију у вртлог партајских страсти.

Програм народне странке одавно је познат целом народу српском и све главније установе наше народно-црквене автономије имају захвалити свој постанак овој странци, а сав тако рећи автономни живот нашег народа прожет и проникнут је био начелима народног програма те странке.

Да би се тим начелима што јаснији израз дао, донесен је познати автономни програм српске народне слободоумне странке, с којим излази наша странка и сада пред бираче. У том програму наведени су основи народно-црквене автономије, постављени су они стубови, на којима наша народно-црквена автономија од памтивека почива, обележен је исторични развитак њен. У чврстим и крупним потезима обележени су они велики задатци, који на сабору чекају своје решење, и којима би се народно-црквени автономни и просветни живот народа нашег у редован колосек увео и осигурао.

Осим тога у самој природи ствари лежи она тежња автономног програма наше странке, да се наша народно-црквена автономија било појединим уредбама, било у јединственом организацијоном облику догради и коначно доврши, када ће се особита брига посветити на коначно уређење и осигурање избора митрополита-патријарха и епископа и стално уређење епархијских управа.

Особиту пажњу поклонио је овај програм вероисповедним (автономним), како вишим, тако и нижим народним школама, и то тако, да се издржавање тих за опстанак нашег народа тако нужних школа омогући потпором из народно-црквених фондова.

Два врло важна фактора у нашем народно-просветном животу јесу свештенство и учитељство. Положај и делање, та два сталежа од таког је одсудног значаја по осигурање и развитак нашег народног бића, да му се мора највећа пажња поклонити. Свештенство и учитељство наше мора се окружити таким гаранцијама, које ће их оспособити, да могу у пуном смислу речи свом светом и узвишеном задатку одговорити.

У целом програму опажа се тежња, да се по могућству скину терети са народа, да се укине прибирање верозаконског приноса, и да се сувишак од прихода српских манастира на просветне цели употреби. Чега ради би се приликом донашања уредаба о дотацији митрополита-патријарха и епископа један део прихода за црквене и просветне цели имао осигурати.

Наша странка, када је градила програм свој, није у њему ништа ново казала, него је само у једну целину средила традиционална начела, која су народну странку на автономном пољу кроз дуги низ година њене борбе и рада руководила.

Браћо бирачи!

Наша странка ставља своје најбоље снаге на расположење народу, да му послуже у борби његовој за народна права.

Не дајте се заводити од оних, који се вазда служе неистином и обманом. То нису средства, којима се узвишене цели постизавају.

Наша странка увек је тежила, а и сада тежи за слогом, јер сматра, да се у сложном раду налази јача гаранција за успешан рад. То је њу руководило и онда, када је у своме програму изјавила жељу за споразумом са вишом јерархијом, како би све факторе народног живота могла ставити у службу за цркву и опште интересе народне.

Народ је наш жељан слоге, тражи слоге, осећа потребу за слогом, и зато наша странка жели, да заступници њени под барјаком слоге уђу кроз двери саборнице, и у сабору га пободу у корист цркве православне и народа српског.

Скупите се дакле сложно и Ви, браћо бирачи, око тог барјака, јер то је барјак народне странке, то је барјак онај, који се лепршао над вама свагда, кад год је требало српску православну цркву, просвету и интересе православног народа српског заступати и бранити.

Искупите се око тога барјака, на коме су исписане вековима освештане истине о народу српском, исписане речи грба српског: Само слога Србина спасава.

Средишни одбор
СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Автономни програм

српске народне слободоумне странке.

Српска народна слободоумна странка стоји у погледу наше народно-црквене автономије у свему на становишту, које је обележила српска народна странка у својим одлукама, донесеним на бирачким зборовима у Новом Саду 9./21. јула 1872. и у Сомбору 15./27. јуна 1885. године; а у раду њеном на народно-црквеном автономном пољу свагда су је до сад руководила, па и од сад ће је руководити она начела, која су нашла израза свога у досад донесеним и потврђеним уредбама саборским, и у раду српске народне странке од године 1870. па до данас. Према томе:

I.

Српска народна слободоумна странка ће како на народно-црквеном сабору преко својих посланика, тако и иначе сваком приликом и у свако доба заступати, бранити и свагда чисту и неокрњену одржавати народно-црквену автономију, која се оснива на стародавном обичају и народно-црквеним установама, а призната и ујемчена је српском народу у земљама под круном св. Стевана кр. привилегијама и државним и земаљским законима, а наиме: угарским XXVII. зак. чланком од год. 1790—91., XX. зак. чланком од год. 1848., IX. зак. чланком од год. 1868., и законом краљевина Хрватске и Славоније од 14. маја 1887. године.

II.

Настојаће и радиће свим законитим средствима, да се српском православном народу у митрополији карловачкој успостави потпуно уживање његове народно-црквене автономије, те да се отклоне све досада учињене, а онемогуће даље повреде народно-црквене автономије; поглато пак:

1., да се укину све једнострано донесене наредбе, уредбе и октројке, којима се цела автономија илузорном чини;

2., да се према нашој народно-црквеној автономији у свему одржавају закони и на закону основане автономне уредбе;

3., да се не спречава нашем народно-црквеном сабору, да се сваке треће године у законом прописано време редовно, а по потреби и ванредно састаје;

4., да се сабору не спречава, да свагда може у границама закона и законских уредаба потпуно слободно и самостално делати;

5., да државна власт не присваја себи право располагања у пословима наше народно-црквене автономије;

6., да наше народно-црквене автономне власти у свима пословима, што у њихов делокруг спадају, потпуно самостално и коначно решавају, те да државна власт не присваја себи право решавања у последњој инстанцији у свима спорним стварима, па и онима, које спадају у чисто духовно судство.

III.

Радиће на том, да се цела организација наше народно црквене автономије спроведе на основу начела, која су у досадањим сталним уредбама саборским свога израза нашла, те да тако цео автономни организам један дух и један правац провејава. Но том ће раду приступити само тако, ако се добије несумњива гаранција против евентуалних октројака, и ако се постигне у том погледу споразум с епископатом.

У колико пак то не би могло бити, радиће на томе, да се попуне празнине у нашем автономном организму, и да се привремено донесене уредбе сталнима замене, а нарочито:

1., да се донесе уредба о избору митрополита-патријарха;

2., да се саборском уредбом уреди питање о администраторству митрополије и епархија за време, док је столица митрополита-патријарха, односно епископа упражњена;

3., да се сабору осигура утицај у избор епископа;

4., да се донесе стално уређење епархија, и то тако, да се избор чланова епархијске скупштине доведе у склад с изборним редом за народно-црквени сабор;

5., да се како средишње автономне, тако и епархијске власти преустроје како према напреднијем духу времена и данашњим потребама народним, тако и према стеченом искуству и све више и више нагомиланим пословима;

6., да се установи судски поступак за епархијске конзисторије и за народно-црквени митрополијски савет;

7., да се установе дисциплинарна правила за све народно-црквене автономне власти.

IV.

У погледу школа народних радиће на томе:

1., да се успоставе вероисповедне (автономне) школе народне, гдегод су укинуте, и да им се поврати одузето имање школско;

2., да се отклоне сметње, које стоје на путу подизању нових основних, средњих, па и виших вероисповедних (автономних) школа народних за мушке и женске, и да се такове школе подижу, гдегод се потреба покаже;

3., да се подижу економске, занатлијске и трговачке стручне школе;

4., да се подизање и одржавање како основних, средњих и виших, тако и стручних школа, према потреби и према расположивим средствима, омогући потпором из народно-црквених фондова;

5., да се донесе уредба о српским православним забавиштима, и да се иста свуда подижу;

6., да се заведе стручан надзор над школама из људи учитељског и педагошког реда, и да се отклони и сузбије сувишно и недозвољено мешање државних власти у наше автономне школске одношаје.

V.

Настојаће на том, да се управа народно-црквених добара, фондова и заклада уреди тако, како то одговара данашњем напреднијем духу времена и потребама народним; нарочито пак:

1., да се једном већ изведе она одредба сабора од г. 1864.—5., односно кр. уредбе од 10. августа 1868. г., по којој адиниистрација манастирских добара прелази на средишњу управу народно-црквених добара, те да са уведе стручна економска управа манастирских добара и приходи њихови тако подигну, да се може од истих што више употребити на просветне и културне цели народне;

2., да се донесе уредба о дотацији митрополита-патријарха и епископа према достојанству њихову и положају, што га у цркви и држави заузимају, и у тој уредби да се осигура, да се од прихода митрополитских и епископских народно-црквених добара, и од осталих извора, што за њихову дотацију служе, један део на црквене и просветне цели народне употреби;

3., да се укине прибирање верозаконског приноса у цели за дотацију епископа;

4., да се народно-црквена добра сачувају и одбране од сваких неоправданих отуђивања и незаконитих потраживања.

VI.

Тежиће за тим, да се положај српскога свештенства и учитељства како морално тако и материјално подигне и унапреди, а нарочито:

1., да се ради моралног угледа српског свештенства и учитељства дисциплинарна правила за свештенике и учитеље надлежним за то путем преиначе тако, како то одговара угледу њихову и положају, што га у народу заузимају, и како их не ће спречавати у вршењу грађанских и автономних права њихових;

2., да се донесе уредба о дотацији свештенства, по којој ће у свима епархијама бити једнаки разреди свештеничких плата, а где се из редовних прихода не би могао ни минимум свештеничке плате подмирити, тамо да се даје потребна припомоћ из неприкосновеног и јерархијског фонда;

3., да се како свештеницима, тако и учитељима народним, досадањи минимум плате према данашњим потребама повиси;

4., да се учитељима на вероисповедним (автономним) школама прописани минимум плате, у колико се не би могао подмиривати из редовних прихода дотичних општина, допуни из расположивих прихода фондова на школске и просветне цели;

5., да се установе мировинске уредбе како за свештенство тако и за учитељство.

VII.

Радиће на том, да се по општој правди и правици српским православним црквама и свештенству, српским вероисповедним (автономним) школама и просветним установама, даје саразмерна припомоћ из државних, односно земаљских извора, у које сви грађани државни једнако доприносе; и да се та припомоћ издаје путем и посредством надлежних народно-црквених автономних власти.

VIII.

Српска народна слободоумна странка радиће на том, да за посланике на наш народно-црквени сабор буду изабрани они, који потпуно усвајају овде изложена начела, и који својом личношћу дају јемства, да ће све то својски заступати и на остварењу тих начела радити.

IX.

Српска народна слободоумна странка тежиће за тим, да се сви они, који се слажу с овде изложеним начелима и желе на остварењу истих суделовати, прикупе на сабору у једну народну странку, која је и досад на нашим народно-црквеним саборима постојала, те да тако уједињеним силама очувају тековине народне странке са пређашњих сабора и коначно дограде, осигурају и утврде зграду наше народно-црквене автономије.

Седница средишнога одбора

српске народне слободоумне странке.

Нови Сад, 6. (19.) новембра.

Данас је под председништвом дра *Мих. Полита Десанчића* држао средишни одбор наше странке своју седницу у ствари избора за српски народно-црквени сабор, што предстоји. Говором, којим је председник отворио седницу, означио је тежак положај наше странке, али уједно часну задаћу, коју има да испуни у нашој народно-црквеној автономији. Све оно, што је досад саграђено у нашој народно-црквеној автономији, то је заслуга наше странке, старе народне странке. Она, и ако је данас нападана и поткопана од струје, која је демагошким средствима завела шире слојеве народа — та стара странка, уздајући се на одабраније слојеве и родољубље српскога народа, не може се одрећи, да понуди услуге своме народу. Положај наше странке је данас повољнији него г. 1902., јер радикална странка својим деловањем задобила је многе и велике противнике и за то се надати, да ће народно-црквени сабор, што предстоји, имати други облик, него сабор од године 1902.

После говора председниковога прочитан је *проглас* на бираче, који је саставио др. *Стеван Малешевић*. Овај је проглас примљен једногласно с одушевљењем. Затим је прочитан програм српске народне слободоумне странке, што је изашао г. 1902. Закључено је, да се како проглас тако и програм штампа у наредном броју „Браника“.

Затим се прешло на расправу о постављању кандидата наше странке. Закључено је, да се поставе кандидати наше странке без обзира на успех или неуспех. Ти кандидати *препоручиће* се и изборним срезовима, али ће се ипак оставити изборним срезовима, да они у споразуму са средишним одбором могу преиначе и допуне чинити. Закључено је, да се кандидати постављају за сада само за Бачку, Банат и будимску дијецезу, док не би дошло до изборнога компромиса са српском самосталном странком у Тројединци.

При постављању кандидата ишло се редом по дијецезама. Почело се са Новим Садом. Ту је остављено ужем одбору новосадском, да се споразуме у особи кандидата.

У осталим изборним срезовима *бачке* дијецезе постављени су ови кандидати:

У бачкој дијецези.

а) *Световни кандидати:*

1.) У *Сомбору* српска народна странка не истиче кандидата, пошто је тамо већ истакнут **др. Јоца Лалошевић.**

2.) У *ст.-бечејском срезу* је кандидат српске народне слободоумне странке: **Др. Стеван Малешевић,** адвокат у Новом Саду.

3.) У *жабаљском срезу*: **Др. Јован Петровић,** адвокат у Суботици.

4.) *ст.-станарском срезу*: **Др. Војин Бикар.**

5.) У *чаланачком срезу:* **Др. Милоје Милојевић.**

б.) *Свештенички кандидати:*

6.) У *ст.-бечејском и жабаљском срезу*: **Младен Јосић,** парох у Бачком Мартоношу.

7.) У *Сомбору*, у *станарском и суботичком срезу*: **Милан Боберић,** парох у Кули.

У темишварској дијецези.

а.) *Световни кандидати:*

8.) У *темишварском срезу*: **Др. Ранко Гранић,** адвокат у Вел. Кикинди.

9.) У *Вел. Кикинди*: **Др. Михаило Полит-Десанчић,** народни посланик на државном сабору. (Још пре него што је странка истакла г. дра *Полита-Десанчића* за кандидата, добили смо из Вел. Кикинде извештај, да су Кикинђани на ужој конференцији истакли за свог кандидата г. *дра Полита-Десанчића.* — Ур. „Бр.“).

10.) У *мокринском срезу:* **Марко Богдан,** трговац у В. Кикинди.

11.) У *вршачком срезу*: **Др. Богдан Давидовић,** адвокат у Турском Бечеју.

12.) У *модошком срезу*: **Др. Милан Гаћански,** адвокат у Панчеву.

13.) У *сентмиклушком срезу*: **Аркадије Варађанин,** управитељ срп. више дев. школе у миру.

14.) У *арадском срезу*: **Др. Момир Павловић,** адвокат у Сентомашу.

б.) *Свештенички кандидати:*

15.) У *Вел. Кикинди и темишвар.*

ском срезу: **Миливој Радовић**, парох у Вел. Кикинди.

16.) У *вршевачком и мокринском срезу*: **Југ Станикић**, парох у Оросламошу.

17.) У *арадском и в.-с--миклушком срезу*: **Станко Жупански**, окр. протопрезвитер арадски.

18.) У *Великом Бечкереку свешовни* кандидат: **Др. Милош Ђорђевић**, адвокат у Вел. Бечкереку, а свештенички у В. Бечкереку и модошком срезу: **Илија Белеслијин**, парох у Темишвару.

У вршачкој дијецези.

а.) *Свешовни кандидаши*:

19.) У *Вршцу*: **Јоца Недељковић**, трговац у Вршцу.

20.) У *вршачком срезу*: **Др. Васа Јакшић**, адвокат у Вел. Кикинди.

21.) У *белоцрквашском срезу*: **Др. Сава Банић**, адвокат у Белој Цркви.

22.) У *уљманском срезу*: **Др. Сава Путник**, адвокат у Великој Кикинди.

23.) У *ковинском срезу*: **Ђура** пл. **Теодоровић**, велепоседник у Т. Ковину.

24. У *чревајском срезу*: **Иван Мартиновић**, срп. нар. учитељ у Панчеву.

25.) У *перлеском срезу*: **Миша Косић**, управ. учитељ у Великој Кикинди.

26.) У *Панчеву*: **Др. Павле Марјановић**, адвокат у Панчеву.

б.) *Свешшенички кандидаши*:

27.) У *Вршцу, вршачком и уљманском срезу*: **Ђорђе Велић**, парох у Новом Саду.

28.) У *Панчеву, чревајском и перлеском срезу*: **Душан Радуловић**, парох у Панчеву.

29.) У *белоцрквашском и ковинском срезу*: **Прока Милошевић**, парох у Соколовцу.

У будимској дијецези.

а.) *Свешовни кандидаши*:

30.) У *мохачком срезу*: **Др. Јован Пивнички**, адвокат у Т.-Бечеју.

31.) У *сен『андрејском срезу*: **Евген Дунча**, кр. саветник и градоначеоник.

б.) *Свешшенички кандидаши*:

32.) У *мохачком срезу*: **Јован Бешлић**, окр. протопрезвитер у Мохачу.

33.) У *сен『андрејском срезу*: **Велимир Недељковић**, окр. протопрезвитер у Будиму.

Пошто су у свима изборним срезовима постављени кандидати, остављено је председништву средишнога одбора и ужем одбору новосадском, да одржи нужни контакт са изборним срезовима, да даје и да прима информације. Посебице пак да ступи у контакт са српском самосталном странком у Тројединци.

Можемо се радовати, да су чланови како средишнога одбора, тако и други чланови наше странке из Бачке и Баната многобројно похитали, да дођу на наша саветовања у Нови Сад.

Угарски сабор.

(Свршетак извештаја о XXXV. седници од 23. јула)

Теодор Михаљи: Посамошка железница н. пр. није домаћег порекла. Но ако одиста тако стоји ствар, као што вели господин државни тајник, да данас домаће капиталисте граде пруге државних железница, онда се ја клањам тому.

Председник: Немојте водити конверзацију! Ред је на говорника, нека дакле говори он, а Вас, господо посланици, молим, да упадањем у реч не буните говорника, јер ћу иначе именовати ону господу посланике, који упадају у реч.

Теодор Михаљи: После свега овога слободан сам констатовати, да треба изменити железничку таксацију и укинути железничке погодности како за особе, тако и за робу. С погледом на то слободан сам поднети ове предлоге за одлуку (*чита*): 1. Предлог за одлуку. „Упућује се влада, да укине оне погодности за особе и за робу, које су сад у важности.“

Золтан Ленђел: Са свим умесно!

Теодор Михаљи: 2. Предлог за одлуку. „Упућује се влада, да с погледом на захтеве државнога газдинства железничку таксацију модификује у том смислу, да је установи о 30 процената више од оних тарифа за особе и за робу, које данас вреде.“ 3. Предлог за одлуку. „Упућује се влада, да журно учини расположење, да се од штедионичких дужника ни под каквом титулом не може узимати већа камата од 8 процената.“

Золтан Ленђел: И то је са свим умесно, ма да се румунски новчани заводи неће држати тога. Треба у затвор стрпати и оног штедионичког управитеља, у чијем се заводу узима камата већа од 8 процената (*Ларма. Председник звони*). Молим, ја нисам заинтересован (*Смех*).

Теодор Михаљи: Сваки предлог за одлуку односи се наравно само на извршивање закона а никако на стварање нових закона. Ја мислим, славни саборе, кад је реч о питањима државнога газдинства, да не може међу нама бити страначке разлике. У тим питањима ваља сваки по свом најбољем увиђењу да пресуђује. Ја мислим, ако се ви, господо посланици, будете бавили тим питањима, да ћете се уверити, да држава одиста има штете од таквог руковања железницама. Ја заиста држим, да је потребно, да се установи нова таксација. Заман се тому износи на супрот то, да ће у том случају запети промет. То не стоји. Што се за последњих двадесет година умножио промет, то не треба приписати јефтиним тарифама за особе и за робу, него тому, што се промет дигао на сваком пољу. А што се тиче нарочито погодности, рефакција, славни саборе, по моме мишљењу отуда држава, државно газдинство нема апсолутно никакве користи. Јер ко добија рефакције? Ко преда најмање 300 кола робе. Те дакле рефакције не ужива мали индустријалац, мали газда.

Ја сам н. пр. сам покупао тако, што сам предао 200 кола дрва па замолио рефакције. Нису ми је дали, изговарајући се тим, да се рефакције дају само на 300 кола. То је тако не само код дрва за гориво, него и код јаја и код свачега. Будимпештанске писарнице раде тако, што скупе по земљи н. пр. јаја. Покупе их код појединих малих газда па кад их онда товаре, а они оду до железница па веле: толико и толико сам натоварио, молим, да ми се накнаде рефакције. Трговци управо живе од тога, што те рефакције остају за њих. То се не може побити.

Министар трговине Фрања Кошут: Ви сте, господине посланиче, молили рефакцију на дрва за гориво. Но како се дрва за гориво шпедирају готово о рођеном трошку, према тому се од тога не може дати рефакција.

Теодор Михаљи: На тому ја баш и замерам. Нека железница не шпедира о свом трошку, јер она треба да је тако уређена, да држави доноси известан приход. Овако само један проценат држављана ужива ту погодност те одобрава садашњу таксацију. Ако, господо посланици, увиђате, да је ово, што сам рекао, потребно у интересу државног домазлука, а Ви учините та расположења. Не треба се разметати празним фразама и тежити за популарношћу, него ваља да гледамо суштину ствари и онда мислим, да ће се и господин министар уверити о томе, да је само добро урадио, како с гледишта државног домазлука, тако и са гледишта државно-економских интереса. Не усвајам прорачун, него молим, да се приме моји поднесени предлози за одлуку.

Председник. Господин посланик. Теодор Михаљи поднео је три предлога за одлуку, но како их је он сам већ прочитао, то питам славни сабор, да ли жели, да се предлози за одлуку прочитају још једаред? (*Не желимо!*). Кад славни сабор не жели, да се прочитају ти предлози за одлуку, онда ћемо наставити расправу.

Још су учествовали у дебати посланици: Фрања *Визи*, који је говорио о домаћој индустрији, и Александар *Чањи*, који је замерио, што је канализација слабо спроведена и што од Будимпеште до Новог Сада нигде на Дунаву нема моста. За тим се гласало о Михаљијевим трима предлозима за одлуку, о сваком засебно. Други Михаљијев предлог за одлуку је примљен а први и трећи су одбијени. Код поште о индустријској и трговинској стручној настави дуго је говорио Золтан *Ленђел*, министар трговине је рефлектирао на Ленђелов говор а онда је узео реч румунски посланик

Јулије Мању: Славни саборе! Излазну тачку мојој беседи сачињава она веза, да установа угарских државних железница мора далеко стојати од свију таквих тежња, које стоје у служби извесних политичких смерова. Сврха мојој беседи јесте то, да с једне стране покажем, како и у крилу угарских краљевских државних железница добија важности такво политичко схватање, које се јавља у свим границама државног живота, но нарочито у крилу угарских краљевских државних железница, а то је тенденција, да се и код државних железница гледа да се потисну сви немађарски грађани те да сва оранизација државних железница стане у службу оног политичког схватања, да немађарски грађани ове државе буду некако потиснути.

Државне су железнице без сумње позване на то, да унапреде промет, поделу робе и потхвате. То се наравно у интересу свакога грађанина ове отаџбине може дешавати само тако, ако онај званичник, који врши службу, зна језик оних, који станују у том крају, у којем је то звање. Међу тим се одомаћила пракса, да се баш по оним крајевима, у којима живе народности, намештају такви људи, који језик дотичних народности не само да не знају, него сам ја искусио, да и колико знају тај језик, не ће њим да се служе, шта више велим још и то, да познајем станичкога шефа, који је одређено забранио, да се у делокругу државних железница не сме говорити никако друкчије, до ли само мађарски, те званичницима није дозвољено, да се служе језиком оне народности, која живи у том крају. Ја сам уверен, да се те злоупотребе дешавају без знања владе, те сам с тога слободан изнети ту ствар, да добијем прилике, замолити владу, да без одлагања у границама могућности удеси, да се у промету државних железницâ намештају такви чиновници, који знају језик дотичне народности, те да се укину те злоупотребе и ти пашашалуци, да не буде забрањена употреба језика оног народа, који хоће да се служи тим прометом. Често се дешавају случајеви, да путник оде до благајнице државних железницâ па заиште карту или хоће да преда робу, па га просто отерају од благајнице, ако не пште мађарски или ако мађарски не каже име овог или оног места (*Ларма*).

Председник: Молим мира!

Јулије Мању: Ја стојим на том становишту, да је историјско име сваке општине оправдано у овој земљи.

Леополд Калаји: Има закон!

Јулије Мању: Али претпоставивши и не допустивши, да не би било тако, ни онда није тај поступак оправдан за то, јер званични назив општина још није установљен а свако име, које је у промету, оправдано је и дужан га је звати сваки званичник. (*Ларма и порицање*).

Ја сам знам случајева на то, да је многи за то, што није мађарски записао карту од чиновника, који иначе зна румунски, просто био одбијен од касе, а кад је сео у воз, био је збачен и брутално се владали према њему. И у такав промет уносити у праксу шовинистичко схватање, ја мислим, да у опште није подесно с тога, што онда не ће сваки син ове земље осетити праву корист те установе. Но код угарских краљевских државних железница дешавају се још и друге злоупотребе према немађарском становништву. Одавна се већ туже железнички радници и намештеници, да су поједини шефови још пре толиких година издали наредбе, у смислу којих су обвезивали железничке намештенике, да помађаре своја имена. Ја сам својим очима видео наредбу, коју је пре седам-осам година издао шеф у Клужу. Кад званични апарат нападне на најсвојственије својство сваког појединца, на његово име, ја мислим, да је то таква злоупотреба, коју није потребно излагати опширније. Према тому молим поштовану владу, да учини потребна расположења, да се више не дешавају такве злоупотребе.

Сличне се злоупотребе догађају при употреби радника. Ја сам Ердељанин па знам, да на целој прузи Велики Варад-Предеал не употребљавају румунске раднике, осим ако већ нема мађарских радника.

Аладар Шолоњи: То није истина!

Председник: Молим господина посланика Шомођија, да не упада у реч.

Јулије Мању: Ствар стоји тако, да се из сикулских крајева, из крајева око Банфи-Хуњада и Брашове одводе радници на целу пругу и тек се онда употребљавају румунски радници, кад већ више нема мађарских радника. Напомињом изреком, да сам ја распитивао и да ми се рекло, да у погледу каквоће нема разлике међу послом мађарског радника и међу послом румунског радника. Кад држава код установе, коју заједно с Мађарима издржава и наш народ, обилази наш народ и код најједноставнијег посла, то је онда злоупотреба, против које човек не може да не протестује.

За то сам изнео ту ствар, што сам држао, да ми је дужност, да пред сабор изнесем те старе повреде, молећи поштовану владу, да изволи отклонити то злехудо стање.

Осим тога је даље повреда то, што управо није само повреда према нама, него повреда према мађарском становништву онога краја, наиме то, што је занемарен ердељски промет. У Ердељу наиме даље од Клужа, даље од Тевиша према Сибињу и Брашови занемарена је железничка веза; ако погледате у ред вожње, видећете, колико је мањи број оних возова, што долазе према Клужу, него оних, који иду горе према Сибињу и Брашови. Свако зна, како су лоше код нас административне поделе и коликим аномалијама даје повода то, што су поједине жупаније тако заокружене, да то не одговара ни географским ни саобраћајним приликама. Том административном злу ваљало би за први мах доскочити тим, што би држава оним саобраћајним средствима, која њој стоје на расположењу, тако поделила промет, да се тим путем помогне невољи, која потиче из даљине. Н. пр. последња је општина доњег беле жупаније поред Сибиња а последња је општина сибињске жупаније поред Ердељског Београда. Умесна је саобраћајна политика то, да се олакша онима, који станују далеко, да могу доћи до суда и до главног места у жупанији. У доњој белој жупанији дуж државних железница мора се човек кренути један дан раније, да доспе до суда или до главног места жупаније. Молићу, онда, кад возови долазе са свим до Тевиша, ја мислим, да би се ти возови могли дириговати и даље, с једне стране за то, да се олакша саобраћај, који је потребан са гледишта судства и јавне управе, с друге пак стране, да сам саобраћај радије упутимо онамо, камо га упућује јурисдикциона и државно-економска политика. Данас баш напротив стоји ствар у тој жупанији тако, да је са свим немогуће, да човек — рецимо — своје привредне и трговинске потребе подмири онде, где је седиште судству и јавној управи, те је приморан ићи доле према Брашови и Сибињу, јер ако је рад да путује у Ердељски Београд, онда мора сву ноћ преседети на железници.

Нисам рад, да тим специјалним питањем на зло употребим стрпљење славног сабора, али желим, да нагласим, да с нарочитим погледом на то, што су неки крајеви занемарени са гледишта саобраћаја, изволите у будуће и на те прилике обратити пажњу, како би се подједнако постарало за трговину и саобраћај свију крајева.

Још је министар председник *Векерле* предложио, да се на дневни ред сутрашње седнице стави његов предлог о продужењу важности закона, који се односи на привремено вођење државнога газдинства, па је онда, пошто је сабор примио тај предлог, председник затворио седницу.

Изборно кретање.

У бачкој епархији.

Епарх. админ. одбор бачки у ванредној седници својој од 7. (20.) новембра 1906. године процењио је дан избора заступника обојега реда за сабор, те у место понедељак 27. новембра (10. децембра) о. г. одредио за дан избора заступника четвртак 23. новембра (6. децембра) 1906. године.

Кандидатура дра Полита у Вел. Кикинди.

Јављају нам из *Вел. Кикинде*: „Данас, 5. (18.) о. м., одржана је овде ужа конференција, која је истакла дра Михаила *Полита-Десанчића* као кандидат за посланика велико-кикиндског на српском народно-црквеном сабору. На тој конференцији, коју су у споразуму са више бирача сазвали г. г. др. Ранко *Гранић* и Марко *Богдан*, били су сви угледнији и упливнији људи.

Закључено је, да се сазове *велика конференција*, на којој ће кандидат развити свој програм.“

*

☛ **Молимо све своје пријатеље и привржене, да нас што брже и што тачније извештавају о свима појавама и фазама припрема за изборе и о самој изборној борби.**

Политички преглед.

— **Сазив делегација.** Званични лист је у броју од недеље донео три ручна краљевска писма у ствари сазива делегацијâ. Једно је управљено на министра иностраних дела и гласи: „Драги бароне Ерентал! Зарад расправљања заједничких послова сазивам у смислу закона од 21. децембра 1867. овде у прилогу доданим Мојим ручним писмима делегације у Будимпешту за 25. новем-

бар т. г. а Вама поверавам, да учините сходне мере, да се подаструдотични поднесци. Дано у Бечу 17. нов. 1906. *Фрања Јосиф* с. р. *Еренталь* с. р.“ Друго гласи на угарског министра председника а ево му садржаја: „Драги др. Векерле! За расправљање заједничких послова у смислу XII. законског чланка од године 1867., односно на основи закона од 21. децембра 1867. сазивам делегације у Будимпешту за 25. новембар т. г. зарад тога, да посвршавају одређене послове. Упућујући уједно Моја заједничка министарства, да подаструсвоје поднеске према уставу, поверавам Вама, да учините сходне мере, да се сазову чланови делегације угарског сабора. Дано у Бечу 17. новембра 1906. год. *Фрања Јосиф* с. р. *Векерле* с. р.“ Треће је писмо управљено на аустријског министра председника а гласи овако: „Драги бароне Бек! За расправљање заједничких послова у смислу закона од 21. децембра 1867., односно на основи XII. законског чланка од године 1867. сазивам делегације у Будимпешту за 25. новембар т. г., да посвршавају послове, који су за њих придржани. Упућујући уједно Моја заједничка министарства, да подаструсвоје поднеске према уставу, поверавам Вама да учините сходне мере, да се сазову чланови делегације царевинског већа. Дано у Бечу 17. новембра 1906. *Фрања Јосиф* с. р. *Бек* с. р.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 7. новембра 1906.

— **Српско народно позориште.** Пишу нам из *В. Кикинде*: „Наша српска народна позоришна дружина, која се овде бавила шест недеља дана, завршила је овде рад свој 14. новембра о. г. Успех је био сјајан: постигнут је сувишак од кр. **3700** и неколико круна. Одиста сјајан успех, какав се ни у једној вароши нашој за последњих година постизавао није. Од те своте иде на пензиони фонд глумачки две стотине, а готово толико исто и на подизање споменика Јовану Стерији Поповићу. Том лепом успеху много је допринео пожртвовни и истрајни рад нашег за народне ствари увек заузетог председника месног позоришног одбора г. *Марка Богдана*, па вреног и родољубивог учитеља и благајника г. *Милоша Бандића*, који су више од године дана прикупљањем претплате и исплаћивањем исте у ратама постигли то, да је претплата износила до шест хиљада круна, а прибављањем кола, која су дружину и пртљаг бесплатно пренели, умалили знатно особне трошкове. И добро удешен репертоар, па с малим изузетком и добра, складна игра наших глумаца, па добра година учинили су, да је тако добро у нас прошла наша вредна позоришна дружина, која је за споменуто време свога бављења овде давала тридесет представа, и то осамнаест у претплати, а дванаест ван претплате. Сваке среде и суботе даване су представе за народ с обаљеним ценама. Знаменита је појава то, што је наш свет највише долазио на комаде, који су му већ познати. Тако се „Сеоски лола“ приказао двапут пред кућом увек пуном, а могао је ићи и по трећи. Те исте среће била је и „Дивљуша“, за коју је наш даровити музичар *Иса Бајић* компоновао лепе песме, па „Царев гласник“. За време бављења свога овде у нас научила је наша позоришна дружина и давала први пут овде ове комаде: „Вањушинову децу“ „Лепу Марсељанку“ и „Жену с мора“, од Ибзена, па „Покондирену тикву“, као репризу, а научила би и више, да је могла остати још дуже, као што се била жеља у публици појавила. Често сељакање, па често играње, по шест пута преко недеље, тако рећи онемогућавају учење нових комада. Последња представа била је 31. октобра по ст. кал. и то свечана у прославу стогодишњице *Јована Стерије Поповића*. Том приликом давана је „Покондирена тиква“. По жељи и молби месног позоришног одбора нашег говорио је начелник нашег позоришта г. *А. Хаџић* пре саме представе. У почетку свога говора захвалио је топлим речима нама Кикинђанима, који смо и сад позориште наше својски пригрлили и тако и опет доказали, да нам опстанак и напредак нашег позоришта заиста на срцу лежи. За тим је лепо опртао рад Стеријин на пољу наше народне драмске књижевности, на ком се прославио као оно Молијер у Француза и Кароль Кишфалудија у Мађара. Наша позоришна дружина отишла је од нас у Чаково на једно четрнаест дана, а одатле ће у Вршац на једно шест недеља дана. Ми желимо и дружини и вреном јој и вредном управитељу г. *П. Добриновићу* сретан пут и добар успех!“

— † **Ђорђе Лемајић од Пазан-Брда.** У Будимпешти је прекјуче преминуо умировљени фелдмаршал-лајтнант Ђорђе *Лемајић*, витез од Пазан-Брда, у 80. години свог века. У покојнику оплакује удова покојног нашег дра Илије Огњановића, госпођа Даринка *Огњановићка*, свог родитеља. Лака му земља и вечан му спомен!

— **Удружење Срба богослова у Черновцима.** Пишу нам из Черноваца: У престоници лепе Буковине, Черновцима, где се већ толике године уче богословским наукама наши Срби ђаци и где уживају међу грађанством леп и редак углед, основали су овог семестра ондашњи Срби, слушаоци богословског факултета, под горњим именом друштво, коме је смер, да унапређује просветне интересе својих чланова, да се научно образује и васпита у хришћанском, православном духу, а то жели постићи набавком стручних и дневних листова и држањем предавања о разним научним и богословским питањима. Ове недеље је одржана и I. главна скупштина друштвена, на којој се удружење конетитуисало и изабрало за ову годину овај управни одбор: за председника: Rig. theol. *П. В. Маркичевића*; за потпредседника stud. theol. *Мил. Л. Поповића*; за тајника stud. theol. *Моју Стојкова* а за заменика му: st. th. *Лазу Мирковића*; за благајника st. theol. *Гаврила Сремчевића*; а за контролора st. theol. *Н. Марковића*. Редовни чланови могу бити сви слушаоци богословског факултета черновачкога, чланови помагачи могу бити сви они, који су некад били слушаоци тога факултета. Друштво има и своју читаоницу. И ми са своје стране искрено желимо младоме удружењу напретка и успеха у раду а члановима његовим истрајности, воље и сложног, озбиљног делања у тако родољубиву и корисну предузећу.

— **Вест о здрављу српског престолонаследника.** Београдска „Штампа“ јавља: Овдашњи дописници страних листова добили су прошле ноћи телеграме од својих листова и агенција, у којима се траже обавештења о стању здравља престолонаследниковог. По тим телеграмима изгледа, да су страни листови, а на првом месту бечки и пештански, били донели вести, да је здравље престолонаследниково врло неповољно, и да је због тога држана министарска седница, и да је, чак, у изгледу и промена реда наслеђа. Те вести изазвале су у Бечу и у Пешти велику сензацију, и да би се очито демантовале, јуче пре подне прошетао се главним улицама београдским престолонаследник у пратњи министра председника г. *Пашића* и дежурног ордонанса.

— **Са српског престола.** Пишу нам из Панчева: Веома образована и умиљата госпођица Милеса *Стојановићева*, мезимица честитог покојног трговца Ђорђа Стојановића, сашефа познате велике фирме Ђурчин и Стојановић, верила се ово дана са госп. Костом *Хадијом*, ц. и кр. капетаном I. класе код босанско-херцеговачке регименте у Грацу. Сретни вереник је родом такођер Панчевац. Сватови ће бити на пролеће после Ђурђева дне. Вереничком пару желимо најлепшу срећу.

— **„Акад. Удружење Срба Техничара у Бечу“** конституисало се је на својој првој редовној главној скупштини, држаној дне 21. X. (3. XI.) 1906. овако: А.) *Управни одбор*: Председник Cand. ing. Машо *Јовановић*. Потпредседник: Stud. ing. Велимир *Бесаровић*. I. тајник: Stud. arch. Стојан *Боровница*. II. тајник: Stud. mech. Милан *Јованчић*. Благајник-књижничар: Stud. mech. Александар *Јовановић*. Одборник: Stud. mech. Милош *Милошевић*. Б.) Ревизиони одбор: Stud. ing. Ђока *Атанасијевић*. Cand. ing. Симо *Дабић* и Cand. ing. Петар *Пецић*.

Новости са стране.

— **Фрања Веселовски ослобођен.** Јављају из Триове (Nagyszombat): Краљевски судбени сто је после дводневне расправе ослободио испод оптужбе и последица јој одветника и бившег саборског посланика Фрању *Веселовског*, који је био оптужен због тобожње агитације и већ годину дана одседео у Вацу.

— **Споменик румунском државнику.** Јављају из Букурешта, да је краљ *Карол* министру председнику *Кантакузену* као председнику одбора за подизање споменика румунском државнику Ласкару *Катарџију* управио ово писмо: „Народ поштује сам себе, кад чува спомен својих родољуба и кад га окружује љубављу. Катарџи, регенат кнежевине, доцније пак министар-председник краљевине, био је један од оних првака, који су својим деловањем једино у интересу отаџбине радили те земљу водили стазом напретка. Као веран саветник круне у тешким је временима дао незаборављених доказа својој несебичности. С радошћу се дакле придружујем вашем родољубивом покрету, којим сте ради да у престоници наше отаџбине подигнете спомеменик, достојан успомене великог државника, да бисмо показали настајном нараштају, како награђује отаџбине оне, који су верно и непоколебиво служили њојзи. У сврху тог споменика стављам Вам на расположење 25.000 франака.

После закључка листа.

Митрополијски фијаско.

Данашњи радикалски „митрополијски“ збор у Новом Саду свршио се *потпуним фијаском*. Збор је одржан у дворници хотела Јеврејина Мајера. На том збору није било ни 100 душа. Заставашка клика је утучена због тог, што јој је после толике барнумске рекламе збор тако јадно испао.

НОВИЈЕ

Битољ, 6. новембра. У планини више костурскога села Кономлата грчке су комите нападале на неколико дрвара, од којих су једног убили, а остали су успели, да се спасу бегством.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву „Браника“.

Оставка црногорске владе.

Цетиње, 7. новембра. (Од нашег извештача.) Министарски кабинет Лазара Мијушковића поднео је оставку.

Цетиње, 7. новембра. У Народној Скупштини је саопштено, да је влада поднела оставку. То саопштење је код једног дела посланика изазвало силну вику, а код другог френетично одобравање. Још није извесно, коме ће бити поверен састав новог кабинета.

Угарски сабор.

Будимпешта, 7. новембра. (Горњи Дом.) Одбори Горњег Дома расправљали су законске предлоге, усвојене у заступничкој кући. Државни тајник Стерињи изјавио је, да влада намерава поступити против злоупотреба у радничком покрету не бајонетима, него осигурањем слободе за акцију послодаваца и радника. Та гледишта ће карактерисати закон о страјку, који влада намерава израдити.

Изборна реформа у Аустрији.

Беч, 7. новембра. Странке у Горњем Дому се оружају за борбу против изборне реформе, која у свима странкама има противника. Постоји намера, да се поднесу многобројни предлози.

Ђолитијево одступање.

Рим, 7. новембра. Министар-председник Ђолити ће по свој прилици скорим одступити због растројених живаца. Министар државног блага Мајорана ће за тим бити министар-председник.

Пашићева изјава.

Београд, 7. новембра. На збору радикала фузионаша министар-председник Пашић изјавио је, да се Србија привредно и политички безусловно мора отргнути од Аустро-Угарске и њене савезнице Немачке.

Догађаји у Русији.

Гродно, 7. новембра. Потпоручник Иванов убио је из револвера батаљоног заповедника, а за тим сам себе.

Париз, 7. новембра. Није истинита вест о атентату на грофа Вите-а.

Наследник Подбијелског.

Берлин, 7. новембра. За министра пољопривреде биће наименован саветник фон-Арним.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

†

Јављам, да ћу моме непрежаљеном супругу

Арси Пајевићу

давати

годишњи парастос

у суботу 11. (24.) новембра 1906. у 11 часова пре подне у овдашњој саборној цркви.

У Новом Саду, 6. (19.) новембра 1906.

591 1—3 **Анка А. Пајевића.**

ОГЛАСИ.

Нова радња готових одела

Пантe Спанића у Новом Саду, дунавска ул. бр. 36, добила је огромаи избор најмодернијег финог јесењег и зимског одела за мушке, женске и децу.

Цене писке и утврђене.

509.

КАШАЉ!

Ко на овај не пази, греши против сопственог тела!

КАЈЗЕРОВЕ ГРУДНЕ КАРАМЕЛЕ

С ТРИ ЈЕЛЕ.

Лекарски опробане и препоручене против кашља, промуклости, катара, крквавости и катара у ждрелу.

5120 пот. овер. сведоџаба доказују, да оне одржавају оно, што обећавају.

Пакет по 20 и 40 потура код:

Омера Попова у Карлову, *Љ. Стефановића Сина* у Н. Саду, *Карла Ирига* апотек. у Апатину, *К. Пероша* апотек. у Бавaништу, *Светозара Михајловића* апот. у Ст. Пазови, *Паје Вујашковића* у Митровици, *Стевана Штрасера* апот. у Карловцих, *Јос. Хондла* апот. у Руми.

566 2—24

Ораја, јабуна и сувих шљива

нуди најјефтиније

Александар А. Мудрок

Митровица н/С (Срем).

533

КУПЦИМА РАКИЈЕ

стављамо до знања, да од данас продајемо овогодишњу чисту печену

ШЉИВОВУ РАКИЈУ

уз врло умерене цене. Иста се може за време печења и на напој пецари примити.

Браћа Месаровић,

парни млин, пецара шљивовице и дрварска радња

У СРЕМ. МИТРОВИЦИ.

558 3—4

Власник и издавалац: Деоничарско друштво „Браник“.

Штампарија деоничарског друштва „Браника.“